

IDEOVÉ ZDROJE LIDSKÝCH PRÁV

PROHLÁŠENÍ NEZÁVISLOSTI USA (Preamble) 4.7.1776

Pokládáme za samozřejmé pravdy, že všichni lidé jsou stvořeni sobě rovni, že jsou obdařeni svým Stvořitelem určitými nezcizitelnými právy, že mezi tato práva náleží život, svoboda a sledování osobního štěstí.

Že k zajištění těchto práv se ustanovují mezi lidmi vlády, odvozující svoje oprávněné pravomoci ze souhlasu těch, jimž vládnou.

Že kdykoliv počne být některá vláda těmto cílům na překážku, má lid právo ji změnit nebo zrušit a ustanovit vládu novou, která by byla založena na takových zásadách a měla svoji pravomoc upravenou takovým způsobem, jak uzná lid za nejvhodnější pro zajištění své bezpečnosti a svého štěstí.

PROHLÁŠENÍ PRÁV ČLOVĚKA A OBČANA 26.8.1789

Článek 1

Lidé se rodí a zůstávají svobodnými a rovnými ve svých právech. Společenské rozdíly se mohou zakládat pouze na prospěšnosti pro celek.

Článek 2

Účelem každého politického společenství je zachování přirozených a nezadatelných práv člověka. Tato práva jsou: svoboda, vlastnictví, bezpečnost a právo na odpor proti útlaku.

Immanuel Kant: METAFYZIKA MRAVŮ (1797)

„Každý člověk má právo na respektování svými bližními, a vzájemně je také k tomu povinen vůči všem ostatním.

Samotné lidství je důstojnost; protože člověk nemůže být používán žádným člověkem (ani jinými, ani sám sebou) pouze jako prostředek, ale musí být kdykoli použit současně jako účel a v něm spočívá jeho důstojnost (tj. osobnost), čímž se nadřazuje nad všechny ostatní stvoření světa, které nejsou lidmi, a přesto mohou být použity, stejně jako nad všechny věci. Stejně tak, jako se nemůže sám sebe za jakoukoli cenu zcizit (což by bylo v rozporu s povinností vlastní sebeúcty), tak nemůže jednat proti stejně nutné vlastní sebeúctě ostatních jako lidských bytostí, tj. musí prakticky uznat důstojnost lidstva v každé lidské bytosti, a proto na něm spočívá povinnost, která se vztahuje k respektu nutně prokazovanému každému jinému člověku.“

ZÁKLADNÍ PRINCIPY LIDSKÝCH PRÁV

VŠEOBECNÁ DEKLARACE LIDSKÝCH PRÁV (1948)

Článek 1

Všichni lidé rodí se svobodní a sobě rovni co do důstojnosti a práv. Jsou nadáni rozumem a svědomím a mají spolu jednat v duchu bratrství.

Článek 2

Každý má všechna práva a všechny svobody, stanovené touto deklarací, bez jakéhokoli rozlišování, zejména podle rasy, barvy, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního nebo sociálního původu, majetku, rodu nebo jiného postavení.

...

Článek 7

Všichni jsou si před zákonem rovni a mají právo na stejnou ochranu zákona bez jakéhokoli rozlišování. Všichni mají právo na stejnou ochranu proti jakékoli diskriminaci, která porušuje tuto deklaraci, a proti každému podněcování k takové diskriminaci.

LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD (ČESKOSLOVENSKO, 1991)

Článek 1

Lidé jsou svobodní a rovni v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.

Článek 2

...

(2) Státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví.

(3) Každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.

Článek 3

(1) Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národnosti nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.

Lidská důstojnost

JUDIKATURA ÚSTAVNÍHO SOUDU

„Lidská důstojnost jako hodnota je ukotvena v samých základech celého řádu základních práv obsažených v ústavním pořádku. Je s ní spojen nárok každé osoby na respekt a uznání jako lidské bytosti, z něhož plyne zákaz činit z člověka pouhý objekt státní vůle anebo zákaz vystavení osoby takovému jednání, které zpochybňuje její kvalitu jako subjektu.“

„Těžištěm ústavního pořádku České republiky je jednotlivec a jeho práva garantovaná ústavním pořádkem České republiky. Jednotlivec je východiskem státu. Stát a všechny jeho orgány jsou ústavně zavázány k ochraně a šetření práv jednotlivce. ... (Z)ákladní bázi, z níž vychází interpretace všech základních práv, (je) lidská důstojnost, která mimo jiné vylučuje, aby s člověkem bylo zacházeno jako s předmětem. Otázky lidské důstojnosti jsou v tomto pojetí chápány jako součást kvality člověka, součást jeho lidství. Garantování nedotknutelnosti lidské důstojnosti člověku umožňuje plně užívat své osobnosti....S člověkem nelze manipulovat jako s věcí.“

„... (S)ama idea základních práv je antiutilitaristická a chrání každého jednotlivce bez ohledu na jeho „společenskou potřebnost“. V základních právech se uplatňuje Kantova maxima o člověku jako samoúčelu, člověku, kterého nelze instrumentalizovat, a to ani pro „blaho celku, blaho budoucích generací apod.“. Z kantovského ideálu, který se promítnul do základních práv člověka a do představy člověka nadaného důstojností pramenící z jeho samotné lidské podstaty plyne, že nelze započítávat život proti jinému životu, život jednoho starce či stařeny proti životu celé, dnes mladé generace.“

„Rovnost všech lidských bytostí jako subjektů základních práv a svobod je obsahem v zásadě všech dokumentů chránících lidská práva. Jde mj. i o praktické poznání a uznání hodnoty každého člověka jako takového, bez ohledu na jeho schopnosti, znalosti a „užitečnost“ či prospěšnost pro celek; z právně filozofického hlediska jde o projev dávné pravdy – ač nesčetněkrát v dějinách porušované – že s člověkem nikdy nesmí být svévolně zacházeno pouze jako s prostředkem sloužícím zájmům jiných.“

„Ospravedlnění existence základního existenčního minima vychází ze základního práva a zároveň základní objektivní ústavní hodnoty v podobě lidské důstojnosti, která ukládá státu povinnost ponechat, popř. zajistit každému občanovi základní potřeby pro lidskou a důstojnou existenci.“

Svoboda a autonomie vůle

JUDIKATURA ÚSTAVNÍHO SOUDU

„Autonomi(i) vůle a svobodného individuálního jednání ...je třeba chápat ve dvojitým smyslu. Ve své první dimenzi představuje strukturální princip, podle něhož lze státní moc vůči jednotlivci a jeho autonomní sféře uplatňovat pouze v případech, kdy jednání jednotlivce porušuje výslovně formulovaný zákaz upravený zákonem. Také takový zákaz však musí reflektovat toliko požadavek spočívající v zabránění jednotlivci v zásazích do práv třetích osob a v prosazení veřejného zájmu, je-li legitimní a proporcionální takovému omezení autonomního jednání jednotlivce. ...Ve své druhé dimenzi pak působí ...jako subjektivní právo jednotlivce na to, aby veřejná moc respektovala autonomní projevy jeho osobnosti, včetně projevů volních, které mají odraz v jeho konkrétním jednání, pokud takové jednání není zákonem výslovně zakázáno. Takové pojetí ... totiž pouze vyjadřuje skutečnost, že jednatel a jeho svobodné jednání má v materiálním právním státě vždy prioritu před státní mocí realizovanou zákonem.“

„Podmínkou pro uplatňování občanských práv je i zřetelné vedení hranice mezi svobodou, která je konstruktivním základem demokratické a kritické společnosti, a svobodou, která směřuje k destrukci obecných lidských a demokratických hodnot. Proto demokratické státy uznávají i oprávněnost určitých omezení výkonu občanských a lidských práv a svobod. V povaze právního státu je však obsaženo také vědomí (utvrzené dlouhodobými zkušenostmi lidstva), že omezení občanských práv a svobod je neurgickým bodem každé, byť i demokratické společnosti a že proto taková opatření je třeba minimalizovat a současně čelit pokušení státu a mocných jednotlivců v něm získat více moci, než nezbytně potřebují. Protože každý zákon obsahující příkazy a zákazy zasahuje do svobody jednotlivce a jeho základních práv, je třeba uvážit, zda a do jaké míry jsou příkazy zákona zřetelně a přesně definovány, ale také zda jsou svému účelu přiměřené, vhodné a potřebné.“

„V systému sociálních hodnot přísluší významné místo právě svobodě, která se nám ukazuje jako provokující element a současně i podmínka sociálního vývoje: její nedostatek, či dokonce úplná absence, implikuje vždy zpomalení, popř. i zastavení sociálního pohybu. Ve svém nejhlubším základu spoluvytváří svoboda i vědomí povinnosti a odpovědnosti: inspiruje člověka k dosahování nejvyšších cílů, současně mu však nechává poznat, že ve svém principu klade meze především sama sobě. Pod tímto zorným úhlem nazírá Ústavní soud i otázku mezi lidských práv a svobod a šetření jejich podstaty a smyslu...“

Rovnost mezi lidmi

JUDIKATURA ÚSTAVNÍHO SOUDU

„Kategorie rovnosti...náleží k těm základním lidským právům, jež svou povahou jsou sociálními hodnotami konstituujícími hodnotový řád společnosti. V sociálním procesu plní tyto hodnoty funkci spíše jen ideálně typických kategorií vyjadřujících cílové představy, jež se nemohou zcela krýt se sociální realitou a lze je dosahovat jen aproximativním způsobem. ... Neexistuje žádný recept na určení, co všechno by mělo být rovné, sotva však lze... mít pochybnosti o tom, že egalitářský univerzalizmus by nutně vyvolal hluboce nefunkční sociální účinky. ... Rovnost může se tedy krýt s realitou jen v určitých základních datech, jinak vzhledem k tendencím jejího extenzivního a intenzivního nárůstu se úsilí o její etablování může ocitnout na hranici, kterou lze překročit jen za cenu porušení např. svobody. ... Tak jako krajně egalitářské požadavky ohrožují samu podstatu svobody, děje se tak i opačně. ...“

„Ústavní soud ...pojal rovnost jako kategorii relativní, jež vyžaduje odstranění neodůvodněných rozdílů. Zásadě rovnosti v právech je proto třeba rozumět tak, že právní rozlišování v přístupu k určitým právům nesmí být projevem libovůle, neplyne z ní však závěr, že by každému muselo být přiznáno jakékoli právo. Rovněž mezinárodní instrumenty o lidských právech a mnohá rozhodnutí mezinárodních kontrolních orgánů vycházejí z toho, že ne každé nerovné zacházení s různými subjekty lze kvalifikovat jako porušení principu rovnosti, tedy jako protiprávní diskriminaci jedněch subjektů ve srovnání s jinými. Aby k porušení došlo, musí... (dojít k tomu, že s) různými subjekty, které se nacházejí ve stejné nebo srovnatelné situaci, se zachází rozdílným způsobem, aniž by existovaly objektivní a rozumné důvody pro uplatněný rozdílný přístup.“

„...(Z)ákladní ústavní princip rovnosti (lze) pojímat ve dvou rovinách – jako rovnost formální a též jako rovnost faktickou. Není pochyb o tom, že úlohou zákonodárce je zajistit při tvorbě právního řádu všem adresátům právních norem formální rovnost, avšak s ohledem na skutečnost, že v reálném světě přírody i společnosti existuje z řady důvodů faktická nerovnost, musí zákonodárce v odůvodněných případech zvažovat i případy normativního zakotvení nerovnosti, která například odstraní faktickou nerovnost nebo jiný handicap. Je zřejmé, že by například neodporovalo ústavnímu požadavku rovnosti normativní zvýhodnění fyzicky handicapovaného člověka před člověkem zdravým v konkrétní životní situaci (například v oblasti zaměstnávání osob se ztíženým pracovním uplatněním, zvýhodněný přístup k tzv. bezbariérovým bytům apod.). I tam, kde se zákonodárce nevydal cestou vědomého zvýhodnění „slabšího“, aby pro konkrétní životní situaci dal přednost rovnosti faktické před formální, ponechává orgánu, který pozitivní právo aplikuje, prostor pro řešení napětí mezi neúplností psaného práva a povahou konkrétního případu cestou aplikace ústavních principů v materiálním pojetí právního státu (soudcovská diskrece).“

JUDIKATURA EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA

„...(D)iskriminace spočívá v rozdílném zacházení s osobami nacházejícími se ve srovnatelné situaci, a to bez objektivního a rozumného zdůvodnění. Soud též připustil, že politika nebo obecné opatření, které má nepřiměřené negativní dopady na určitou skupinu, může být považováno za diskriminační bez ohledu na to, že na takovou skupinu není konkrétně zaměřeno, a že diskriminace potenciálně odporující Úmluvě může vyplývat i z faktické situace.“

OMEZENÍ LIDSKÝCH PRÁV

VŠEOBECNÁ DEKLARACE LIDSKÝCH PRÁV

Článek 29

(1) Každý má povinnosti vůči společnosti, v níž jedině může volně a plně rozvinout svou osobnost.

(2) Každý je při výkonu svých práv a svobod podroben jen takovým omezením, která stanoví zákon výhradně za tím účelem, aby bylo zajištěno uznávání a zachovávání práv a svobod ostatních a vyhověno spravedlivým požadavkům morálky, veřejného pořádku a obecného blaha v demokratické společnosti.

LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD

Článek 4

(1) Povinnosti mohou být ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod.

(2) Meze základních práv a svobod mohou být za podmínek stanovených Listinou základních práv a svobod (dále jen "Listina") upraveny pouze zákonem.

(3) Zákonná omezení základních práv a svobod musí platit stejně pro všechny případy, které splňují stanovené podmínky.

...

Článek 17

...

(4) Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.

...

EVROPSKÁ ÚMLUVA O OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁV A ZÁKLADNÍCH SVOBOD

Článek 8

Právo na respektování rodinného a soukromého života

1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.

2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.

KONFLIKTY LIDSKÝCH PRÁV

LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD

Článek 4

(4) Při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu. ...

LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV EU

Článek 52

(1) Každé omezení výkonu práv a svobod uznaných touto listinou musí být stanoveno zákonem a respektovat podstatu těchto práv a svobod. Při dodržení zásady proporcionality mohou být omezení zavedena pouze tehdy, pokud jsou nezbytná a pokud skutečně odpovídají cílům obecného zájmu, které uznává Unie, nebo potřebě ochrany práv a svobod druhého.

JUDIKATURA ÚSTAVNÍHO SOUDU

„Čl. 1 Ústavy Českou republiku výslovně označuje jako demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana. Úcta k právům a svobodám jedince je nepochybně také právě jedním z oněch principů právního státu..., z něhož lze dovodit jedno ze základních pravidel fungování státní moci, kterým je zásada proporcionality (přiměřenosti) a zákaz zneužití práva.... Tato zásada vychází z premisy, že k zásahu do základních práv či svobod, i když to jejich ústavní úprava nepředpokládá, může dojít v případě jejich vzájemné kolize nebo v případě kolize s jinou ústavně chráněnou hodnotou, jež nemá povahu základního práva a svobody /veřejný statek/. Vždy však je v těchto případech třeba posuzovat účel (cíl) takového zásahu ve vztahu k použitým prostředkům, přičemž měřítkem pro toto posouzení je již zmíněná zásada proporcionality (přiměřenosti v širším smyslu), jež může být také nazývána zákazem nadměrnosti zásahů do práv a svobod.

Tato obecná zásada zahrnuje tři principy, respektive kritéria posuzování přípustnosti zásahu. První z nich je princip způsobilosti naplnění účelu (nebo také vhodnosti), dle něhož musí být příslušné opatření vůbec schopno dosáhnout zamýšleného cíle, jímž je ochrana jiného základního práva nebo veřejného statku. Dále se pak jedná princip potřebnosti, dle něhož je povoleno použití pouze nejšetnějšího - ve vztahu k dotčeným základním právům a svobodám - z více možných prostředků. Třetím principem je princip přiměřenosti (v užším smyslu), dle kterého újma na základním právu nesmí být nepřiměřená ve vztahu k zamýšlenému cíli, tj. opatření omezující základní lidská práva a svobody nesmějí, jde-li o kolizi základního práva či svobody s veřejným zájmem, svými negativními důsledky přesahovat pozitiva, která představuje veřejný zájem na těchto opatřeních.“

... (V) případě závěru o opodstatněnosti priority jednoho před druhým ze dvou v kolizi stojících základních práv, je nutnou podmínkou konečného rozhodnutí rovněž využití všech možností minimalizace zásahu do jednoho z nich. Tento závěr lze odvodit i z ustanovení čl. 4 odst. 4 Listiny základních práv a svobod, a sice v tom smyslu, že základních práv a svobod musí být šetřeno nejenom při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod, nýbrž analogicky rovněž v případě jejich omezení v důsledku jejich vzájemné kolize.... Při střetu dvou základních práv... musí obecné soudy nejprve rozpoznat, která základní práva jednotlivých účastníků sporu jsou ve hře, a poté, s přihlédnutím ke všem rozhodným okolnostem daného případu, musí soudy rozhodnout tak, aby, je-li to možné, zůstalo zachováno z obou základních práv co nejvíce, a není-li to možné, pak dát přednost tomu základnímu právu, v jehož prospěch svědčí obecná idea spravedlnosti, resp. obecný princip.“

Zpřístupnění archiválií bývalých bezpečnostních složek

Právo na soukromí a ochranu osobních údajů

„Ústředním lidskoprávním nárokem na autonomii jednotlivce je požadavek respektu k svébytnému uspořádání života, jehož jednou z primárních funkcí je - vedle ochrany tradiční prostorové dimenze soukromí a nerušené tvorby sociálních vztahů - i záruka v podobě práva na ochranu osobních údajů.... Jádrem této úpravy je právo jednotlivce rozhodnout podle vlastního uvážení, zda, popř. v jakém rozsahu, jakým způsobem a za jakých podmínek mají být skutečnosti a informace z jeho osobního soukromí zpřístupněny jiným subjektům. ... (P)rávo na ochranu soukromého života je nezadatelným lidským právem, přičemž k omezení tohoto práva lze v demokratickém právním státě přikročit za účelem ochrany základních práv jiných osob nebo ochrany veřejného zájmu, který je v podobě principu či hodnoty obsažen v ústavním pořádku. ...“

Svoboda projevu a právo na přístup k informacím

Přístup k relevantním informacím je v demokratické společnosti obecným předpokladem realizace práva každého na aktivní účast ve veřejném životě.... Pilířem demokratické společnosti je otevřená diskuze o výkonu veřejné moci a jeho dopadech na jednotlivce v minulosti, v současnosti i v budoucnosti. Ideál skutečné demokracie stojí na společnosti, kde každý na sebe samého pohlíží jako na součást celku. Základním prvkem takové společnosti je občan, aktivně usilující o porozumění sám sobě v kontextu poznání osudů jiných ("jak bych se asi zachoval já?"). Elementární součástí přesvědčení o nepřipustnosti jakékoliv recidivy totalitního režimu je internalizace příběhů osob tímto režimem v minulosti pronásledovaných. ... Takto individualizované poznání minulosti odráží také sociální dimenzi práva na přístup k informacím, na jejímž základě je jedinec schopen žít ve společnosti, která ho obklopuje, relativně nekonfliktně, vstupovat s ostatními jejími členy do různých forem interakce a komunikace a skrze své chování, ba dokonce skrze své samotné bytí působit na ostatní členy společnosti. Jeho chování či bytí je spoluurčováno úrovní autentického vypořádání se s příběhy nedemokratického režimu. Vstupuje-li zákonodárce do tohoto specifického informačního prostoru, je jeho zásah omezující právo na soukromí jedněch (pronásledovaných, popř. dalších, s jejich příběhy spjatých osob) ospravedlnitelný pouze v tom rozsahu, v jakém je způsobilý umožnit druhým (ostatním členům společnosti) nabytí jinak nedostupných poznatků o povaze totalitního režimu, které jim poskytnou příležitost k lepšímu sebepoznání na základě srovnání s osudy obětí pronásledování.“

Vztahy mezi těmito právy

„Čím citelnější zásah do osobní integrity dotčeného jednotlivce výkon práva jiné osoby na přístup k informacím působí, tím účinnějšími zárukami ústavněprávní ochrany proti zneužití získaných informací musí být dotčená osoba vybavena. Přiměřenost zásahu je třeba posuzovat jak intenzitou jeho dopadu do osobní sféry dotčených osob, tak i počtem těchto osob. Záruky přiměřenosti zásahu spočívají nejen v rovném a transparentním nastavení pravidel přístupu k archivním informacím, ale i v reálné vymahatelnosti těchto pravidel a dostupnosti nezávislé a nestranné soudní kontroly. Při seznamování se s dokumenty a údaji ze spisů komunistických tajných služeb si navíc jak badatelé, tak i veřejnost musí být vědomi té skutečnosti, že tyto spisy mohou obsahovat polopravdy či lži, a proto se nemohou spoléhat na jejich věrohodnost.“

Test Ústavního soudu

„Ústavní soud podrobil napadené ustanovení testu legality a dospěl k závěru, že výjimka v tomto ustanovení upravená se nevymyká z rámce výhrady zákona... Zákon o archivnictví ... umožňuje nahlížení do archiválií na základě žádosti a za dodržení podmínek stanovených tímto zákonem a badatelským řádem archivu, čímž jsou dány limity prostředků a způsobu zpracování osobních údajů... Samotné poskytnutí přístupu k archiváliím nezahrnuje ani nijak neimplikuje zahrnutí případných navazujících forem dalšího zpracování osobních údajů v archiváliích obsažených. ... Archiv je ... povinen dbát, aby jiná osoba zpřístupněním archiválie s údaji o ní badateli neutrpěla újmu na svých právech, byla zachována její lidská důstojnost a nebylo neoprávněně zasaženo do jejího soukromého a osobního života. Archiv především musí přijmout potřebná opatření proti neoprávněnému zpracování údajů. Této povinnosti archiv vyjde vstříc tím, když přiměje žadatele podpisem badatelského listu odkazujícího na badatelský řád k prohlášení, že si - jako badatel - bude plně vědom odpovědnosti spojené s případným dalším nakládáním se získanými osobními údaji, zejména s jejich zveřejněním, k němuž si musí vyžádat předem souhlas dotčené osoby. ...

... Ústavní soud shledal, že napadené ustanovení, dotýkající se práva na soukromí, sleduje cíl přípustný v demokratické společnosti ... Neúplné zpřístupnění archivních informací, k němuž by (v případě zrušení výjimky) neudělení předchozího souhlasu dotčené osoby vedlo, by umožnilo jen deformované, a nikoliv plnohodnotné poznání totalitní minulosti. Takto odosobněná společenská sebereflexe by se musela obejít bez autentického prožitku příběhů vypovídajících nejen o osudech pronásledovaných osob a s nimi - mnohdy jen nahodile spjatých - dalších aktérů, ale - a to především - jejich pronásledovatelů. Oslabená ostrost těchto výpovědí by nedovolila dostatečně intenzivní společenskou katarzi minulosti, která je trvale zapotřebí... Ústavní soud považuje zachování dosavadního otevřeného režimu nahlížení do archiválií a dalších svědectví o činnosti tehdejších represivních složek za nezbytné nejen pro objektivní historické poznání praktik minulého režimu a pojmenování jejich organizátorů a vykonavatelů, ale i pro vzdělávání občanů vedoucí je k samostatnému úsudku o potřebě včas rozpoznat náznaky autoritářských tendencí ve společnosti, k upevňování základů demokratického právního státu, rozvoji občanské společnosti a naplňování ideálu spravedlnosti.

Poté Ústavní soud přistoupil k provedení testu proporcionality v užším smyslu, jenž má ověřit, že při používání zákonných omezení základních práv a svobod je šetřeno jejich podstaty a smyslu .... Zachování materiálního obsahu práva na soukromí vyžaduje, aby v každém jednotlivém případě docházelo jen k takovému omezení základního práva, které je nutné a spravedlivě požadovatelné v demokratickém právním státě k tomu, aby byl ještě naplněn účel omezení... K neoprávněnému zásahu do osobnostních práv ...nemohlo dojít pouhým nahlížením do archiválie podle napadeného ustanovení, nýbrž až případným dalším zpracováním pro potřeby televizního vysílání bez souhlasu žalobce. ...

Napadené ustanovení zákona o archivnictví nezbavuje stát povinnosti ochránit informace z nejintimnější osobní sféry jednotlivce a zvláště zranitelné osoby. Tuto kontrolní úlohu plní v první řadě Úřad pro ochranu osobních údajů výkonem dozorové činnosti a uplatňováním pokut za přestupky (až do výše 5 mil. Kč u fyzických osob), resp. za správní delikty (až do výše 10 mil. Kč u právnických osob a podnikajících fyzických osob) podle hlavy VII zákona č. 101/2000 Sb. ... Porušení povinnosti badatelem podle § 84-90 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, může být stiženo žalobou na ochranu osobnosti podle části čtvrté hlavy III

téhož zákona. V případech vážné újmy na právech nebo oprávněných zájmech dotčené osoby není vyloučena ani trestní odpovědnost jednotlivce a od 1. 12. 2016 (zákon č. 183/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů) také právnické osoby pro trestný čin neoprávněného nakládání s osobními údaji podle § 180 trestního zákoníku.

Ústavní soud dospěl k závěru, že z hlediska základního práva na ochranu osobních údajů je pouhé nahlížení do archiválií obsahujících informace o činnosti bezpečnostních složek totalitního režimu podle napadeného ustanovení legálním, legitimním a proporcionálním zásahem do tohoto práva, vyváženým vůči základnímu právu na přístup k informacím a ospravedlněným se zřetelem k významnému společenskému zájmu na autentickém poznání minulosti. Tento omezující zásah nedosahuje intenzity poškození lidské důstojnosti, cti a dobrého jména, neboť není spojen s oprávněním badatele zveřejnit získané údaje či jinak je zpracovávat bez předchozího souhlasu dotčené osoby. Orgány státu, především Úřad pro ochranu osobních údajů a obecné soudy, se přitom nemohou vzdát své odpovědnosti za účinnou kontrolu postupu archivů a badatelů při přijímání opatření, která mají zabránit neoprávněnému nebo nahodilému přístupu k osobním údajům a jejich neoprávněnému zpracování, jakož i jinému zneužití. ... (a) musejí účinně postihovat rovněž přestupky a správní delikty badatelů v případě nedodržení podmínek pro nahlížení do archiválií, které jsou stanoveny zákonem o archivnictví a badatelským řádem, a to včetně důsledného uplatňování pokut i sankčních nástrojů práva občanského a trestního.“

Odlíšné stanovisko

„Vyjde-li se z uvedeného výkladu napadeného ustanovení, je zřejmé, že jeho obsahem je povinnost osoby, jejíž citlivé osobní údaje jsou obsahem zpřístupňované archiválie, strpět omezení jejího informačního sebeurčení spočívající v tom, že do této archiválie může proti její vůli kdokoliv nahlížet a seznámit se s jejím obsahem. Ústavněprávní přezkum tohoto ustanovení se tak měl soustředit na zodpovězení otázky, zda uvedená povinnost představuje přípustný zásah do základního práva dotčené osoby na informační sebeurčení, resp. v širším smyslu na ochranu jejího soukromí. Za tímto účelem měl být řádně proveden test proporcionality, v jehož rámci by bylo posouzeno, zda předmětná povinnost sleduje legitimní (ústavně aprobovaný) cíl omezení základního práva, a pokud ano, zda představuje opatření k dosažení tohoto cíle vhodné (požadavek vhodnosti), dále, zda tohoto cíle nelze dosáhnout jiným způsobem, jenž by byl k dotčenému základnímu právu šetrnější (požadavek potřebnosti), a nakonec, zda zájem na dosažení tohoto cíle v rámci určitého právního vztahu převáží nad dotčeným základním právem (proporcionalita v užším smyslu).

...Přijatý nálezný důsledně rozlišuje mezi "nahlížením" do archiválií (jejich individuálním zpřístupňováním) a "zveřejněním" jejich obsahu, přičemž za zásah, k němuž může dojít na základě napadeného ustanovení, označuje toliko "nahlížení" badatelů, umožňující jejich seznámení se s citlivými osobními údaji dotčených osob. V této souvislosti se ale již málo zdůrazňuje, že badatelem je ve smyslu zákona o archivnictví jakákoliv fyzická osoba, přičemž její oprávnění nahlížet může být vykonáváno za jakýmkoliv účelem... (Účelem posuzovaného zásahu, tedy povinnosti dotčené osoby strpět nahlížení a s ním spojené seznámení se třetí osoby s jejími citlivými osobními údaji, je naplnění práva na informace v nejširším slova smyslu. Nálezem předpokládaný účel umožnit bádání nezbytné "pro objektivní historické poznání praktik minulého režimu a pojmenování jejich organizátorů a vykonavatelů, ale i pro vzdělávání občanů vedoucí je k samostatnému úsudku o potřebě včas

rozpoznat náznaky autoritářských tendencí ve společnosti, k upevňování základů demokratického právního státu, rozvoji občanské společnosti a naplňování ideálu spravedlnosti" je tak z hlediska napadeného ustanovení pouze dílčím účelem, což se promítá i do dalších kroků testu proporcionality.... "Poznání minulosti" zároveň považují v obecné rovině za legitimní cíl sledující naplnění ústavně zaručeného práva na informace.

Pokud jde o vhodnost přezkoumávaného zásahu k dosažení sledovaného cíle, je zřejmé, že neomezená možnost nahlížení do předmětných archiválií umožňuje "poznání minulosti". Tím se dostáváme k dalšímu kroku prováděného testu, jímž je posouzení potřebnosti zásahu, tedy zda sledovaného účelu nelze dosáhnout i jiným způsobem, jenž by byl šetrnější k dotčenému základnímu právu. O tom, že takovýto šetrnější způsob je možný, vypovídá již v nálezu obsažený přehled právních úprav jiných zemí, jež mají obdobnou zkušenost s nedemokratickými režimy. ... (Ž)ádná z těchto zemí neznemožnila přístup veřejnosti k archiváliím vztahujícím se k činnosti jejich někdejších represivních složek, současně však tento přístup nikdy nebyl zcela neomezený. Ve všech případech byl v té či oné míře kladen důraz na požadavek ochrany citlivých osobních údajů osob, jež se z nějakého důvodu staly předmětem zájmu někdejších represivních složek. Neomezené zpřístupnění těchto archiválií ... je specifikem našeho právního řádu, které nemá v okolních zemích obdoby.

...(P)ravní záruky bránící zneužití citlivých osobních údajů, které se badatel dozví při nahlížení do předmětných archiválií, (jsou) možnost domáhat se ochrany prostřednictvím občanskoprávní žaloby na ochranu osobnosti a dále povinnost státu stíhat a sankcionovat porušení povinností podle zákona .... o ochraně osobních údajů ..., nebo podle příslušných trestních předpisů. ... (P)rávo nahlížet do archivu a seznámit se s jeho obsahem má jakákoliv fyzická osoba, a to za jakýmkoliv účelem. ... (U)vedenými prostředky má být sankcionováno, že badatel sdělil jiné osobě, osobám či veřejnosti určitý citlivý osobní údaj, který si však kterýkoliv z adresátů tohoto sdělení může bez jakýchkoliv omezení zjistit v příslušném archivu. ... Jen stěží lze chránit citlivé osobní údaje dotčených osob tím, že budu postihovat sdělení těchto údajů třetím osobám, kterým zákonná úprava sama přiznává právo se s těmito údaji seznámit v rámci nahlížení do archiválií. ... (N)astíněná možnost soukromoprávní či veřejnoprávní sankce by mohla bránit zneužití citlivých osobních údajů získaných nahlížením pouze tehdy, jestliže by zákonná úprava vázala přístup k těmto údajům na určitý konkrétní účel a zároveň by v tomto ohledu omezovala okruh oprávněných osob. ... K určitým informacím má prostě přístup jen omezený okruh osob, které zavazuje povinnost mlčenlivosti, jejíž porušení může být sankcionováno. ... (Z)ájem na "poznání minulosti" nemůže převážit, jestliže by následkem zákonem stanoveného režimu nahlížení měl být zásah do důstojnosti dotčených osob. Právní úprava, která ponechává přístup k jejich citlivým osobním údajům otevřen pro kohokoliv, přitom takovýto zásah nepochybně zakládá, neboť umožňuje učinit jejich nejintimnější osobní sféru předmětem bádání ze strany široké veřejnosti, a to se všemi negativními důsledky, které z toho pro dotčenou osobu a její soukromý život mohou plynout.“

Vědecké bádání s Adolfem Hitlerem

Svoboda projevu

„Svoboda projevu, myšlení či vědeckého bádání patří mezi základní pilíře demokracie a je podmínkou rozvoje společnosti. Záruka ochrany se pak vztahuje nejen na myšlenky, názory a informace všeobecně akceptované a přijímané, ale i na ty, které jsou ve své podstatě "konfliktní", "šokující" či "zraňující", ať již jednotlivce nebo větší skupinu osob. Akceptovatelné proto je i užití ostrých přirovnání, opírají-li se o kritizovaný základ a slouží k dokreslení či přiměřenému "dotváření" cílů kritiky, na rozdíl od samoúčelných vulgarit či urážek sloužícím jen ke snížení důstojnosti či cti osob. ... (K)ritika vyslovená v hodnotících soudech musí být přiměřená a odůvodněná..., avšak přijatelná míra expresivity hodnotových soudů nesmí vybočit z mezí uznávaných pravidel slušnosti. V opačném případě by "veřejně šířená stanoviska" ztratila charakter korektního úsudku nebo názoru a z tohoto důvodu by se ocitla mimo meze ústavní ochrany.“

Svoboda vědeckého bádání

... (J)e zaručena "svoboda vědeckého bádání a umělecké tvorby" a povinnost států je "respektovat svobodu, nezbytnou pro vědecký výzkum a tvůrčí činnost"; tím je zaručena ochrana před mocenským zásahem státu do procesu obsahu a metod vědecké činnosti. Svoboda vědeckého bádání nevyžaduje žádné zmocnění nebo prováděcí právní normy a je vyloučen i jakýkoli monopol (státu) na vědu, jejíž vývoj spočívá v diskursu mezi vědci navzájem i k ostatním. Proto se svoboda vědeckého bádání nevztahuje pouze na jedno určité pojetí vědy nebo na jednu určitou vědeckou teorii, ale je zaručena svoboda každé činnosti, kterou lze pro obsah i formu chápat jako vážný a promyšlený (systematický) pokus o zjištění pravdy. ... (T)aké svoboda vědeckého bádání (jako je tomu u všech lidských práv) má své hranice a končí tam, kde koliduje s jinými ústavními právy (např. s právem na život, lidskou důstojnost); přirozeným korektivem svobody vědeckého bádání jsou také etické normy.

„Jde-li přitom o výsledek badatelské činnosti, musí soudný badatel dát pozor na užitá přirovnání.... Oproti běžnému zpravodajství je na přesnost skutkových tvrzení a adekvátnost hodnotících úsudků šířených v publikacích založených na výsledcích odborného bádání nutno klást zvýšené nároky; je nutno brát ohled na rozdíl mezi specifiky běžného periodického tisku, určeného pro informování nejširší veřejnosti (na rozdíl od publikací odborných), který v určitých případech musí přistupovat k určitým zjednodušením. Naopak na odborné publikace je nutno hledět přísněji s ohledem na vyšší odbornost a s tím spojenou autoritu původce výroku, ale i absenci časového tlaku, která vyloučí ukvapené výroky obsahující nechtěné konsekvence. Poukazuje-li tedy stěžovatelka na to, že její výroky jsou výsledkem vědecké práce, je zapotřebí, aby si dala na vyřčená přirovnání větší pozor, formulovala uvážlivě a vážila použité formulace v širším kontextu.“

Posouzení Ústavním soudem

Sporné výroky:

„... Použijeme-li logiku, kterou se správní orgán ve věci Salmova údajného neprovinění řídil, dospějeme k šokujícímu závěru. Na otázku: "Provinil se Adolf Hitler svými činy proti lidstvu?" musíme totiž odpovědět: "nikoliv, neprovinil, protože zemřel dříve, než nad ním Norimberský soud mohl vynést rozsudek““

"(S ohledem na historické události z let 1938-1939) Vyplnění žádosti (Fragebogen) o udělení občanství H. Salmem) je možné označit za čin blízký vlastizradě",

„První sporný výrok se vyznačuje zvýšeným stupněm expresivity, objevují-li se v něm výrazy "Adolf Hitler" a "Norimberský soud". Právě jejich použití je nutno posoudit jako překročení přípustné míry kritiky za situace, kdy se vztahují ke konkrétní osobě a z kontextu celého článku je pro běžného čtenáře snadno učitelný závěr, že mezi osobami Huga Salma-Reifferscheidta a Adolfa Hitlera není rozdílu (je mezi nimi podobnost). Uvedené platí i přesto, že stěžovatelka chtěla podle svého tvrzení jen poukázat na (ne)logické rozhodování správních orgánů. Byla-li stěžovatelka vedena takovým úmyslem, nesmí, zvláště jako historička, opomenout skutečnost, že právě pro správní (ne)rozhodnutí je historicky sporné, co a proč Hugo Salm-Reifferscheidt před mnoha lety učinil, sporu však není o tom, ke komu je přirovnáván. Přirovnání k jedné z nejodpudivějších postav moderní historie musí být, byť jen v náznaku, urážlivé pro každého. Nelze se proto divit dcerám zemřelého Huga Salma-Reifferscheidta, že se jich "hodnotící soud" stěžovatelky, z něhož může každý podprůměrný znalec historie dovodit přirovnání jejich otce k Adolfu Hitlerovi, dotkl.

V případě druhého výroku...nelze přejít srovnání, která stěžovatelka ve výroku nesporně užila. Stať, v níž se výrok objevil, je třeba posuzovat v celém jejím kontextu, nelze zkoumat jen jednotlivá tvrzení, či snad dokonce slova, jak se snaží navodit stěžovatelka. Termín "vlastizrada" nebo "velezrada" stěžovatelka naplnila svým vlastním subjektivním obsahem, ... Stěžovatelka učinila jednoznačný závěr o vlastizráděm jednání, za které se po válce popravovalo, což jí bylo nepochybně známo, aniž by kdy byly prokazatelně osvětleny důvody, pro které Hugo Salm-Reifferscheidt předmětnou žádost vyplnil. Obdobně konstatoval ve svém rozsudku i Nejvyšší soud: "... jde o hodnotový soud žalované, která je historička a nikoli právnička...". ...Podle Ústavního soudu musí být vědec, tedy i stěžovatelka, uvážlivý, a odborné termíny musí používat pouze v jejich pravém významu. Nesprávným a subjektivním výkladem jednak degraduje svůj vědecký přístup a současně se vystavuje nebezpečí žaloby.“

...Přestože stěžovatelka publikovala výsledky vědecké práce, vycházela podle svého tvrzení z rozsáhlé analýzy studijních materiálů a používala metody obvyklé při vědeckém výzkumu, prezentovala své poznatky způsobem, který, jak výše zmíněno, je hodnotícím soudem způsobilým zasáhnout do práv jiných osob. V posuzovaném případě Ústavní soud sdílí závěry obecných soudů, že stěžovatelka meze ochrany svobody vědeckého bádání překročila. Ústavnímu soudu přitom nepřísluší posouzení vědecké hodnoty pojednání, v němž byly užity výroky, pro které byla na stěžovatelku podána žaloba, nehodlá posuzovat věrohodnost archivních a jiných materiálů, z nichž stěžovatelka vycházela, ani závěry, ke kterým dospěla. Není totiž úkolem soudní moci provádět historická bádání a posuzovat jejich výsledky. Úkolem soudního přezkumu je pouze, a to výhradně k předloženému návrhu, zhodnotit způsob, jakým byla se zjištěnými poznatky seznámena široká veřejnost.“

Odběr moči za přítomnosti osoby opačného pohlaví

Lidská důstojnost

„Důstojnost člověka je v čl. 1 Listiny (spolu se svobodou a rovností) zakotvená v obecné rovině jako objektivní hodnota, na které je Listina, vymezující základy právního postavení jedince, založena. Proto musí být vždy východiskem pro uplatňování veřejné moci bez ohledu na to, zda se proti tomu její nositel (fyzická osoba) nějak vymezí, brání či klade odpor. Povinnost státu respektovat tuto hodnotu při vymezení a naplňování kompetencí jeho orgánů je přímo vyjádřena v čl. 1 odst. 1 Ústavy (stát je založený na úctě k právům a svobodám) a současně jsou tím objektivně vymezeny hranice jednání orgánů veřejné moci i tam, kde to není výslovně uvedeno. Stejně tak čl. 1 Listiny, zdůrazňující objektivní nezadatelnost a nezczizitelnost základních práv a svobod, lze chápat i jako omezení samotného nositele základních práv a svobod, a právní řád mu proto může stanovit hranice, které by neměl jako svobodná rozumem a důstojností nadaná lidská bytost překračovat.“

Právo na ochranu soukromí ve vězení

„Smysl popisované ochrany (soukromí) poskytované zejména při intenzivních osobních prohlídkách, nespočívá... pouze v ochraně před potenciálně nelibými doteky ze strany osoby opačného pohlaví. Za ponižující a nepřiměřeně narušující soukromí a důstojnost prohlížené osoby může být považováno i důkladné prohlížení zrakem zcela obnažených intimních částí těla, zvláště nemůže-li se mu osoba žádným způsobem vyhnout. Takové pojetí respektu k pocitům studu v rámci ochrany soukromí a lidské důstojnosti nevybočuje navíc nijak extrémně ani z obecných morálních pravidel této společnosti ani v 21. století. ... Ani vězněné osoby neztrácí právo na soukromí zcela.

Posouzení zásahu

„Odběr moči za účelem testování jejího složení naplňuje veřejný zájem na potírání užívání návykových látek, které je osobám ve výkonu trestu odnětí svobody. Za účelem kontroly plnění této povinnosti jsou vězni povinni podrobit se opatřením, která jsou nezbytná k potlačení výroby, držení nebo zneužívání návykových látek a jedů ve věznici, mezi něž řadí orgány činné v trestním řízení i odběr moči. Je tak splněna podmínka ..., podle které nikdo nesmí být nucen činit to, co mu zákon neukládá. Ústavní soud proto uložení povinnosti odevzdat vzorek moči za účelem kontroly dodržování pravidel výkonu trestu odnětí svobody považuje za ústavně konformní, jestliže zde existuje důvodné podezření, že osoba ve výkonu trestu mohla návykovou (omamnou či psychotropní) látku užít či užívat. ...“

„... (T)estování odebíraných vzorků moči (je) ústavně konformním postupem při protidrogové prevenci. S ohledem na jeho smysl je nezbytné, aby tato procedura probíhala za dohledu jiné osoby, která tak má možnost ověřit původ odebíraného vzorku, a dále zaručit, že s ním nebylo manipulováno v rozporu s požadavky pro takový odběr. ... Dozor (přítomnost) zdravotní sestry nad průběhem této procedury uvedený účel bezpochyby naplňuje, není však k jeho dosažení nezbytný, takže uvedené omezení dle Ústavního soudu selhává u posouzení podmínky potřebnosti či účelnosti ve vazbě na legitimní cíl či účel zásahu. ... Ze zjištěných poznatků není zřejmý důvod, pro který by dozor při poskytování vzorku moči musela vykonávat osoba s odborným zdravotnickým vzděláním (ať již sestra či lékař), popř. osoba opačného pohlaví, jako tomu bylo přes námítky stěžovatele v posuzované věci. ... Právní řád i na jiných místech uznává oprávněný zájem na provádění určitých úkonů, zasahujících do

intimní sféry dotčených osob, osobou stejného pohlaví. Stanovení takové podmínky není ničím výjimečným ani v prostředí výkonu trestu odnětí svobody....

Podle tvrzení stěžovatele... tento dozor v minulosti vykonávali dozorcí (muži). Jeden z nich, jak vyplývá z vyžádaného soudního spisu, rovněž před samotným odběrem moči provedl stěžovatelovu osobní prohlídku. ... Všechny provedené důkazy tak nasvědčují tomu, že v danou chvíli byla jako možný dozor při poskytování moči přítomna další osoba splňující podmínky na optimálnější zachování soukromí a důstojnosti stěžovatele. ... (Stěžovateli) nic nebránilo otočit se ke zdravotní sestře zády či bokem, čímž však paradoxně smysl jejího dozoru mizí tím spíše. ... (Stěžovateli) nebyla dána možnost poskytnout vzorek v odděleném prostoru za případné kontroly přítomného příslušníka vězeňské služby, tak jako to probíhalo v předchozích případech, kdy mu byl vzorek odebírán (kdy jej poskytoval). K tomu jsou v odděleném prostoru vytvořeny podle něj potřebné podmínky, tj. před pisoárem je umístěno zrcadlo, takže je kontrola možná i za těchto podmínek. .... Lze tedy uzavřít, že v posuzovaném případě šlo o situaci (nešlo např. o neodkladný a neopakovatelný úkon, nehrozilo jiné nebezpečí), kdy dozor při poskytování aktuálního vzorku moči - na rozdíl od jejího bezprostředního testování - nevyžadoval zdravotnické odborné vzdělání, ve věznici existoval prostor, jehož účelem bylo zachování soukromí při intimních zdravotních úkonech a při poskytování vzorku mohla být přítomna osoba stejného pohlaví, která navíc předtím prováděla osobní prohlídku testované osoby. Proto neobstojí z hlediska ústavnosti jiný postup, než vyhovění požadavku vyšetřované osoby na vyšší úroveň zachování jinak z povahy věci omezeného soukromí v podmínkách výkonu trestu odnětí svobody.“

Právo rodičů odmítat léčbu dítěte z náboženských důvodů

Právo na respekt k rodinnému životu a rodinným vztahům

„... (P)rávo rodičů na péči a výchovu dítěte... i právo dítěte na rodičovskou výchovu a péči ... však může být omezeno... rozhodnutím soudu na základě zákona. I když citované ustanovení další podmínky neobsahuje, bezpochyby je při tom třeba respektovat omezení vyplývající z ostatních ustanovení Listiny.... (P)rávo na respektování soukromého a rodinného života ... není rovněž neomezené, protože státní orgán do jeho výkonu práva může zasahovat, avšak jen tehdy, je-li to v souladu se zákonem a je-li to nezbytné v demokratické společnosti v zájmu ochrany zdraví nebo práv a svobod jiných (mimo jiné). Pokud obecné soudy rozhodly, že se nezletilý svěřuje do péče uvedeného léčebného zařízení, nepochybně tím zasáhly do ústavně zaručeného práva stěžovatelů, ... když omezily právo rodičů rozhodovat o léčení jejich dítěte .... Vzhledem k tomu bylo nezbytné posoudit, zda v daném případě byly naplněny podmínky přípustnosti takového zásahu ..., tj. zda se jednalo o zásah nezbytný v demokratické společnosti na základě a v souladu se zákonem, když není sporu o tom, že se tak stalo na základě soudního rozhodnutí.

Posouzení Ústavního soudu

„Ústavní soud stran postupu obecných soudů žádné pochybení nezjistil. Jak Ústavní soud zjistil, ... důvody odmítnutí ... léčby rodiči nezletilého jsou náboženské a zdravotní. V první řadě je třeba uvést, že Ústavní soud nemá žádnou pochybnost o tom, že do sféry regulace dané normy (tj. *Listiny základních práv a svobod i Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod*) spadají i případy, kdy je nezletilému dítěti odepírána nezbytná lékařská péče, zvláště pak tehdy, je-li tím přímo ohrožován jeho život. ... Dále je třeba konstatovat, že obecné soudy postupovaly správně i z pohledu důvodů, z nichž došlo k odmítnutí léčby. Jde-li o první, tedy náboženský důvod, výkon práva zakotveného v čl. 16 odst. 1 Listiny lze za určitých podmínek omezit, přičemž podmínky pro to... naplněny byly.... Jde-li o údajné zdravotní důvody, tyto ovšem blíže specifikovány nebyly, tedy až na to, že s podáním krevní transfuze jsou spojena určitá rizika. Pokud však rodiče požadovali pro dítě "léčbu", která již nevede k odstranění příčiny nemoci, ale pouze k dočasnému zmírnění jejích následků, a kdy si byli vědomi toho, že je život dítěte vážně ohrožen, nebude-li adekvátní léčba chemoterapií zahájena, pak by tento důvod stěží mohl obstát. ...

(D)le Ústavního soudu v daném případě nevznikají pochybnosti o tom, že smyslem a cílem vydání předběžného opatření byla ochrana práv nezletilé osoby, a to práva na ochranu zdraví ... a jeho práva na život .... Zbývá tedy posoudit, zda se jednalo o zásah v demokratické společnosti nezbytný, tedy zda pro něj existovaly relevantní a dostatečné důvody. V tomto ohledu dospěl Ústavní soud k závěru, že ochrana zdraví a života dítěte... je zcela relevantním a více než dostatečným důvodem pro zásah do rodičovských práv, kdy jde o hodnotu, jejíž ochrana je v systému základních práv a svobod jednoznačně prioritní. Jinak řečeno, obecné soudy jsou povinny zajistit spravedlivou rovnováhu mezi zájmy dítěte a zájmy jeho rodiče, zvláštní pozornost však musí být věnována zájmu dítěte, který může v závislosti na své povaze a závažnosti převážit nad zájmem rodiče. Ústavní soud ani nezjistil, že u příslušného opatření orgánů veřejné moci šlo o opatření nadbytečné, neplnící svůj účel, neboť na jeho základě bylo možno neprodleně zahájit nezbytnou léčbu nezletilého, současně nešlo ani o opatření zjevně nepřiměřené, protože omezuje práva rodičů jen v tom rozsahu, v jakém tomu bylo v dané věci třeba.“

Kontrola domácích kotlů na tuhá paliva

Domovní svoboda a nedotknutelnost obydlí

„Nedotknutelnost obydlí jako ústavně zaručené právo ... svou povahou a významem spadá mezi základní lidská práva a svobody. Spolu s osobní svobodou a dalšími ústavně garantovanými právy dotváří osobnostní sféru jedince, jehož individuální integritu jako podmínku důstojné existence a rozvoje lidského života je nutno respektovat a důsledně chránit. ... Účelem základního práva na nedotknutelnost obydlí je respekt a záruka práva nebýt rušen v soukromé (prostorové) sféře. ... Všechny akty veřejné moci (zákonodárné, výkonné, soudní) proto musí respektovat vysokou hodnotu prostorově vymezeného soukromí. ... Obsahem práva na respektování domova je v první řadě právo jej užívat. Toto právo jde však dále než samotná možnost fyzického užívání: „Jedinec má právo na respektování svého domova, což znamená nejen právo na samotnou fyzickou oblast, ale i na klidné užívání této oblasti. Porušení práva na respektování domova se neomezuje jen na konkrétní nebo fyzická narušení, jako je např. neoprávněný vstup do domova, ale zahrnuje i ta, která nejsou konkrétní nebo fyzická, jako je hluk, emise, zápachy nebo jiné formy zásahu. ...“.

Právo na ochranu zdraví a příznivé životní prostředí

„Činnosti, které jinak chrání právo na respektování soukromého života, nesmí nežádoucím způsobem ohrozit zdraví a životy jiných osob a koneckonců ani samotného uživatele daných prostor. Provozovatelé spalovacích stacionárních zdrojů proto musí zachovávat potřebnou míru solidarity vůči jiným osobám ve sférách jejich práva na příznivé životní prostředí a zejména práva na ochranu zdraví. Nelze totiž přehlédnout, že následky znečištění ovzduší se promítají i do nákladů zatěžujících systém veřejného zdravotního pojištění, které plynou z poškození zdraví všech dotčených osob. Nejde pouze o hypotetickou a teoretickou úvahu. Jak ostatně uvedla vláda ve svém vyjádření v tomto řízení, spalovací zdroje na tuhá paliva používané k vytápění domácností představují jeden z nejvýznamnějších zdrojů jemných prachových částic a benzo[a]pyrenu, který se dokonce považuje za karcinogen. Tyto látky vytvářejí reálnou hrozbu onemocnění dýchacích cest a rizika dalších onemocnění.“

Posouzení Ústavním soudem

„... (O)bčané si u orgánů ochrany ovzduší často stěžují na kouř a zápach z lokálních topenišť v okolí svého bydliště. Tyto stížnosti opakovaně upozorňují na případy vypouštění emisí, ve kterých mělo být použito nedovolené palivo. Jak Listina, tak Úmluva přitom předvídají možnost zásahu do nedotknutelnosti obydlí z důvodu ochrany práv a svobod jiných. Tímto právem je zejména právo na příznivé životní prostředí.... Emise z protizákonně používaného spalovacího stacionárního zdroje mají nepochybně vliv i na zdraví těchto osob. Právo na ochranu zdraví zaručuje čl. 31 věta první Listiny. V souvislosti s již zmíněným čl. 35 Listiny nelze opomenout také jeho odstavec 3, podle něhož nesmí nikdo při výkonu svých práv ohrožovat ani poškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody a kulturní památky nad míru stanovenou zákonem. Ve stejném duchu působí i vyjádření sociální funkce vlastnictví, zejména stanovením zákazu takové činnosti, resp. výkonu vlastnického práva, který by poškozoval lidské zdraví, přírodu a životní prostředí na míru stanovenou zákonem. ...

Napadená právní úprava tedy sleduje legitimní cíl ochrany práv a svobod jiných, kterým je ochrana jejich práva na příznivé životní prostředí, a také sleduje legitimní cíl ochrany zdraví osob, které mohou být zasaženy emisemi z nezákonně používaných spalovacích stacionárních zdrojů. ... Umožnění kontroly spalovacího stacionárního zdroje v obydlí jeho provozovatele a případné zjištění o porušení zákona o ochraně ovzduší z jeho strany směřuje k nápravě, která

současně zajistí zvýšenou ochranu zdraví a příznivého životního prostředí osob, rušených či zasažených emisemi z takového zdroje. Předmětná právní úprava proto splňuje podmínku své vhodnosti.

Ve druhém kroku testu proporcionality se zkoumá, zda zákonodárce nemohl zvolit řešení, které by bylo vůči domovní svobodě provozovatelů spalovacích zdrojů šetrnější. Takové šetrnější řešení by však současně muselo dosáhnout sledovaných legitimních cílů v téže či alespoň srovnatelné míře. Pokud by je naplňovalo jen částečně, pak ho nelze považovat za reálnou alternativu, která by měla vést k závěru, že napadená právní úprava není nezbytná. ... (O)statní možné nástroje ke snížení celkového množství emisí ze spalovacích zdrojů používaných k vytápění domácností jsou již využívány. Jsou jimi administrativní nástroje zákona o ochraně ovzduší spočívající v regulaci trhu se spalovacími zdroji a v zákazu určitých paliv a zdrojů. Administrativní nástroje jsou kombinovány s ekonomickým nástrojem pozitivní stimulace v podobě dotací na podporu výměny zastaralých spalovacích stacionárních zdrojů na tuhá paliva.... (J)iné doplňující nástroje byly již v minulosti využity a nadále se využívají. Nedosahují však potřebné účinnosti.

V poslední fázi přezkumu ústavnosti napadené právní úpravy Ústavní soud též posuzoval, zda tato právní úprava dosahuje spravedlivé rovnováhy mezi kolidujícími zájmy i po materiální stránce. Jde konkrétně o střet domovní svobody provozovatelů spalovacích stacionárních zdrojů a ochrany zdraví a práva na příznivé životní prostředí jiných osob. Bylo třeba zhodnotit, zda míře omezení prvního zmíněného zájmu odpovídá i míra uspokojení druhého uvedeného zájmu, a zda je tedy omezení prvního zmíněného zájmu přiměřené.

Kontrola, kterou zavádí, i související přestupková odpovědnost nejsou natolik intenzivním zásahem, jaký představuje např. institut domovní prohlídky v trestním řízení .... V případě domovní prohlídky totiž zásahu v podobě vstupu do obydlí dotčený jednotlivec nemůže nijak zabránit a musí jej strpět. Pokud k(e kontrole) dojde, pak má kontrolní orgán právo přístupu pouze ke stacionárnímu zdroji, jeho příslušenství a k používaným palivům. Nemůže vstupovat do jiných prostor.... Ke kontrole a vstupu do obydlí může také dojít až v případě opakovaného podezření na porušování povinností provozovatele spalovacího stacionárního zdroje, který má po prvním upozornění orgánu ochrany ovzduší možnost na podezření reagovat, plnit povinnosti ... a kontrole tak předejít.

Oproti ... omezení domovní svobody stojí (na stejné stupnici) podstatné uspokojení zájmu na ochraně zdraví a práva na příznivé životní prostředí jiných osob. Zákonodárce reagoval na naléhavou společenskou potřebu zakotvit účinný mechanismus, na jehož základě by mohl chránit zájmy jiných osob, které může provozovatel spalovacího stacionárního zdroje neplnění své povinnosti negativně narušit. ... Ve výsledku stát nastavil novou právní úpravu tak, že je schopen v zájmu ochrany zdraví a práva na příznivé životní prostředí snižovat celkovou úroveň znečištění ovzduší a současně zvyšovat jeho kvalitu, pokud bude moci efektivně postihovat provozovatele porušující své povinnosti při používání spalovacích zdrojů v domácnostech. ... Existuje-li tedy důvodné podezření, že určitý provozovatel spalovacího stacionárního zdroje například spaluje nepovolené palivo (typicky odpad), ačkoliv ho předtím orgán ochrany ovzduší upozornil na toto své podezření a poučil ho o možných následcích, pak musí jeho domovní svoboda ustoupit právům osob, na které tento provozovatel eventuálně nebere zřetel, aby mohl orgán ochrany ovzduší najisto postavit, zda provozovatel zdroje porušil své zákonné povinnosti, či nikoli.“

Shromažďování a využívání provozních a lokalizačních údajů o telekomunikačním provozu

Právo na soukromí

„Koncept soukromí bývá nejčastěji spojován se západní kulturou a ještě přesněji s anglo-americkou kulturní představou zasazenou do politické filozofie liberalismu. (J)iž v roce 1928 píše soudce Brandeis ...následující hodnocení soukromí: "Tvůrci naší Ústavy na sebe vzali odpovědnost vytvořit příznivé podmínky pro usilování o štěstí (...) Přiznali právo (proti státu) být ponechán "sám sobě" - což je nejkompexnější či nejjobsažnější právo ze všech a zároveň i právo, které je nejvzácnější civilizovanému lidstvu." ... Primární funkcí práva na respekt k soukromému životu je zajistit prostor pro rozvoj a seberealizaci individuální osobnosti. Vedle tradičního vymezení soukromí v jeho prostorové dimenzi (ochrana obydlí v širším slova smyslu) a v souvislosti s autonomní existencí a veřejnou mocí nerušenou tvorbou sociálních vztahů (v manželství, v rodině, ve společnosti), právo na respekt k soukromému životu zahrnuje i garanci sebeurčení ve smyslu zásadního rozhodování jednotlivce o sobě samém. Jinými slovy, právo na soukromí garantuje rovněž právo jednotlivce rozhodnout podle vlastního uvážení, zda, popř. v jakém rozsahu, jakým způsobem a za jakých okolností mají být skutečnosti a informace z jeho osobního soukromí zpřístupněny jiným subjektům.“

Veřejná bezpečnost a veřejný pořádek

„Za primární cíl právní regulace plošného a preventivního sběru a uchovávání provozních a lokalizačních údajů o elektronické komunikaci bývá obecně označována ochrana před bezpečnostními hrozbami a potřeba zajištění dostupnosti těchto údajů pro účely předcházení, odhalování, vyšetřování a stíhání závažných trestných činů ze strany veřejné moci. ... (S)tíhání trestných činů a spravedlivé potrestání jejich pachatelů je ústavně aprobovatelným veřejným zájmem, jehož podstatou je přenesení odpovědnosti za postihování nejzávažnějších porušování základních práv a svobod fyzickými a právnickými osobami na stát.

Podmínky zásahu

Umožňuje-li trestní právo realizaci veřejného zájmu na stíhání trestné činnosti pomocí robustních nástrojů, jejichž užití má za následek vážné omezení osobní integrity a základních práv a svobod jednotlivce, pak při jejich aplikaci musí být respektovány ústavněprávní limity. K omezení osobní integrity a soukromí osob (tj. k prolomení respektu k nim) tak ze strany veřejné moci může dojít jen zcela výjimečně, je-li to v demokratické společnosti nezbytné, nelze-li účelu sledovaného veřejným zájmem dosáhnout jinak a je-li to akceptovatelné z pohledu zákonné existence a dodržení účinných a konkrétních záruk proti libovůli. ... Ony nezbytné záruky sestávají z odpovídající právní úpravy a z existence účinné kontroly jejich dodržování.... Taková právní úprava musí být přesná a zřetelná ve svých formulacích a dostatečně předvídatelná, aby potenciálně dotčeným jednotlivcům poskytovala dostatečnou informaci o okolnostech a podmínkách, za kterých je veřejná moc oprávněna k zásahu do jejich soukromí, aby případně mohli upravit své chování tak, aby se nedostali do konfliktu s omezující normou. Rovněž musí být striktně definovány i pravomoci udělené příslušným orgánům, způsob a pravidla jejich provádění tak, aby jednotlivcům byla poskytnuta ochrana proti svévolnému zasahování.“

Posouzení Ústavním soudem

„Napadené ustanovení ... obsahuje pouze vágní a zcela neurčité stanovení povinnosti právníckým nebo fyzickým osobám, které ve výše uvedeném rozsahu provozní a lokalizační údaje uchovávají, "na požádání je bezodkladně poskytnout orgánům oprávněným k jejich vyžádání podle zvláštního právního předpisu.". Ačkoliv napadená vyhláška v § 3 konkretizuje, jakým způsobem dochází v jednotlivých případech ke splnění této povinnosti vůči oprávněným orgánům, tj. relativně velmi podrobně vymezuje způsob předávání údajů, způsob komunikace (elektronicky), formát, užívané programy, kódy atd., přesto ze samotného znění napadeného ustanovení ..., ba ani z důvodové zprávy dle názoru Ústavního soudu zřetelně nevyplývá, o jaké oprávněné orgány a o jaké zvláštní právní předpisy se konkrétně jedná. ... Takto vymezená právní úprava umožňující masivní zásah do základních práv nespĺňuje požadavky kladené na určitost a jasnost z pohledu právního státu.

Stejně tak není zcela jasně a přesně vymezen účel, za jakým jsou provozní a lokalizační údaje oprávněným orgánům poskytovány, což znemožňuje posouzení napadené úpravy z hlediska její skutečné potřeby. Možnost použití uchovávaných údajů v trestním řízení tak dle předmětné právní úpravy není zákonodárcem nijak vázána na důvodné podezření ze spáchání závažného trestného činu, stejně jako není upravena povinnost orgánů činných v trestním řízení o této skutečnosti dotčenou (sledovanou) osobu, byť i následně informovat, čímž nespĺňuje nároky vyplývající z druhého kroku testu proporcionality, tj. potřeby při výběru prostředků, neboť z uvedeného je zřejmé, že nebyl použit ten prostředek, který je k základnímu právu na informační sebeurčení osob nejšetnější. ... Zejména je nezbytné, aby s ohledem na závažnost a míru zásahu do základního práva jednotlivců na soukromí v podobě práva na informační sebeurčení, jež použití uchovávaných údajů představuje, zákonodárce omezil možnost použití uchovávaných údajů jen pro účely trestních řízení vedených pro zvlášť závažné trestné činy a jen pro případ, že nelze sledovaného účelu dosáhnout jinak. ...

Navrhovateli napadená právní úprava dle názoru Ústavního soudu rovněž zcela nedostatečně, příp. vůbec nestanovuje jasná a detailní pravidla obsahující minimální požadavky na zabezpečení uchovávaných údajů, zejména v podobě zamezení přístupu třetích osob, stanovení procedury vedoucí k ochraně celistvosti a důvěrnosti údajů a procedury jejich ničení. Dále je třeba napadené úpravě vytknout, že dotčení jednotlivci nedisponují dostatečnými zárukami proti riziku zneužití údajů a svévole. .... U žádné z uvedených povinností nejsou nijak detailněji popsána pravidla a konkrétní postupy jejich plnění, nejsou striktně vymezeny požadavky na zabezpečení uchovávaných údajů, není dostatečně seznatelné, jak je s uvedenými údaji nakládáno, ať už samotnými právníckými nebo fyzickými osobami, které provozní a lokalizační údaje uchovávají, anebo po jejich vyžádání oprávněnými orgány veřejné moci, stejně jako není konkrétně stanoven způsob jejich likvidace. Rovněž není nijak definována odpovědnost a případné sankce za nesplnění takových povinností, včetně absence zakotvení možnosti dotčených jednotlivců domáhat se efektivní ochrany proti případnému zneužití, svévoli či nesplnění stanovených povinností. Uvedené úkony, představující očividný zásah do základního práva jednotlivců na soukromí v podobě práva na informační sebeurčení se tak vlivem nedostatečné a shora uvedeným ústavněprávním požadavkům neodpovídající právní úpravy ocitají mimo jakoukoliv bezprostřední, byť i následnou kontrolu....“

MILAN KUNDERA: NESMRTELNOST (1990)

GESTO PROTESTU PROTI PORUŠOVÁNÍ LIDSKÝCH PRÁV

„Spokojena sama se sebou, Brigita nasedla do auta a jela si koupit k Fauchonovi láhev vína. Chtěla zaparkovat, ale nebylo to možné: řady aut bez jediné mezery lemovaly chodníky v okruhu jednoho kilometru; když už čtvrt hodiny jezdila pořád kolem dokola, naplnil ji rozhořčený údiv nad tím, že není nikde místo; vjela s autem na chodník a tam ho zastavila. Vystoupila a dala se směrem k obchodu. Už z dálky viděla, že se něco podivného děje. Když přišla blíž, pochopila, oč jde: Kolem i uvnitř slavné prodejny potravin zvané Fauchon, kde je každé zboží desetkrát dražší než jinde, takže sem chodí nakupovat jen ti, kterým dělá větší potěšení platit než jíst, se tlačila asi stovka špatně oblečených lidí, nezaměstnaných; byla to zvláštní manifestace: nezaměstnaní nepřišli ani něco rozbít ani někomu vyhrožovat ani křičet nějaká hesla; chtěli jen uvést bohaté lidi do rozpaků, vzít jim svou přítomností chuť na víno a na kaviár. A opravdu, všichni prodavači i kupující měli najednou nesmělé úsměvy a bylo pro ně nemožné nakupovat i prodávat.

Brigita se protlačila dovnitř. Nezaměstnaní jí nebyli nijak nesympatičtí a neměla vůbec nic ani proti dámám v kožiších. Žádala hlasitě láhev bordeaux. Její ráznost překvapila prodavačku, která si najednou uvědomila, že přítomnost nezaměstnaných, kteří jí ničím nevyhrazují, jí nijak nebrání obsloužit mladou zákaznici. Brigita zaplatila láhev a šla pak zpátky k autu, u něhož ji čekali dva policisté a žádali po ní pokutu. Začala jim nadávat, a když říkali, že auto bylo nesprávně zaparkováno, takže bránilo lidem v cestě po chodníku, ukázala na řady aut stojících těsně za sebou: "Můžete mi říci, kde jsem měla zaparkovat? Když je dovoleno kupovat auta, musí se lidem zaručit, že si je budou mít kam postavit, ne? Musíte být logičtí!" křičela na ně.

Vyprávím to jen pro tento detail: ve chvíli, kdy křičela na policajty, si Brigita vzpomněla na nezaměstnané manifestanty v obchodě u Fauchona a pocítila k nim prudkou sympatii: cítila se s nimi spojená společným bojem. To jí dodalo odvahy a zvýšila hlas; policisté (nejistí stejně jako dámy v kožiších před zrakem nezaměstnaných) neuměli než opakovat nepřesvědčivě a hloupě slova zakázáno, nedovolené, kázeň, pořádek a nechali ji nakonec odjet bez pokuty. Během hádky vrtěla Brigita hlavou krátkými, rychlými pohyby a zvedala ramena a obočí. Když příhodu vyprávěla doma otci, její hlava přitom opisovala stejný pohyb. Setkali jsme se už s tímto gestem: vyjadřuje rozhořčený údiv nad tím, že nám chce někdo upřít naše nejsamozřejmější práva. Nazvěme proto toto gesto gestem protestu proti porušování lidských práv.“

„Pojem lidských práv je starý dvě stě let, ale největší slávy došel počínaje druhou půlí sedmdesátých let našeho století. Alexandr Solženicyn byl tehdy právě vyhoštěn ze své země a jeho neobyčejná postava ozdobená plnovousem a okovy hypnotizovala západní intelektuály nemocné touhou po velkém osudu, jehož se jim nedostávalo. Teprve díky jemu uvěřili s padesátiletým zpožděním, že jsou v komunistickém Rusku koncentrační tábory; dokonce i pokrokoví lidé byli náhle ochotni připustit, že zavřít někoho pro to, co si myslí, není spravedlivé. A našli pro svůj nový postoj i znamenité odůvodnění: ruští komunisté porušili lidská práva, a to přesto, že je slavnostně vyhlásila sama francouzská revoluce! Tak se díky Solženicynovi zabydli lidská práva znovu ve slovníku naší doby; neznám jediného politika, který by desetkrát denně nemluvil o "boji za lidská práva" či o "zneuznávání lidských práv". Lidé na Západě však nejsou ohroženi koncentráky a mohou si říkat i psát, co chtějí, takže čím

více získával boj za lidská práva na popularitě, tím více ztrácel jakýkoli konkrétní obsah, až se stal jakýmsi všeobecným postojem všech vůči všemu, jakousi energií, která proměňuje všechna lidská chtění v právo. Svět se stal právem člověka a všechno se stalo právem: touha po lásce právem na lásku, touha po odpočinku právem na odpočinek, touha po přátelství právem na přátelství, touha jezdit zakázanou rychlostí právem jezdit zakázanou rychlostí, touha po štěstí právem na štěstí, touha vydat knihu právem vydat knihu, touha křičet v noci na náměstí právem křičet na náměstí. Nezaměstnaní mají právo obsadit obchod s drahými potravinami, dámy v kožiších mají právo koupit si kaviár, Brigita má právo zaparkovat auto na chodníku a všichni, nezaměstnaní, dámy v kožiších i Brigita patří do stejného vojska bojovníků za lidská práva.“

Zákon o letecké bezpečnosti

Obecný princip lidské důstojnosti

"Lidský život je vitálním základem lidské důstojnosti jako základního ústavního principu a nejvyšší ústavní hodnoty. Každý člověk má tuto důstojnost jako osoba bez ohledu na své kvality, fyzický či duševní stav, úspěchy a společenské postavení. Nemůže být člověku odebrána. ... To platí i pro pravděpodobné trvání individuálního lidského života. ... Vycházejí z představy ústavodárce, že je v povaze člověka si sám svobodně určovat svou identitu a volně rozvíjet, a že jednotlivec může požadovat, aby byl obecně uznáván v komunitě jako rovnocenný partner s vnitřní hodnotou, povinnost respektovat a chránit lidskou důstojnost obecně vylučuje činit z člověka pouhý objekt státu. Naprosto je zakázáno jakékoliv nakládání s lidmi ze strany orgánu veřejné správy, které by tuto jeho kvalitu jako subjektu práva, zásadním způsobem zpochybňovala tím, že by mu ubírala respekt k úctě, která patří každé lidské bytosti pro její vlastní příčinu na základě její osobnosti...."

Pasažéři a posádka letadla

„... (Ustanovení) zasahuje do rozsahu zaručeného základního práva na život jak posádky, tak cestujících letadel zapojených do zásahu a těch, kteří je chtějí použít proti lidskému životu .... Použití pravomoci k přímému působení ozbrojené síly na letadlo prakticky vždy vede k jeho pádu. To zase téměř jistě vede k smrti, to znamená ke zničení života všech jeho pasažérů.... V tomto extrémním postavení...jsou cestující a posádka obvykle v pro ně bezvýchodné situaci. Nemohou již nezávisle ovlivňovat své životní podmínky nezávisle na ostatních. To z nich činí nejen předmět činnosti pachatele. Stát, který v takové situaci používá defenzivní opatření, je také považuje za pouhé objekty své záchranné akce za účelem ochrany ostatních. .... Posádka a pasažéři se tomuto zásahu státu nemohou vzhledem k jimi v žádném případě nezaviněným okolnostem vyhnout, ale jsou mu bezbranně a bezmocně vystaveni s tím, že budou dohromady s letadlem úmyslně sestřeleni a následně s pravděpodobností hraničící s jistotou zabiti. Toto zacházení nevnímá postižené osoby jako subjekty s důstojností a nedotknutelnými právy. Tím, že jejich usmrcení je použito jako prostředek k záchraně ostatních, jsou zároveň využity jako věci a zbaveny svých práv; když stát s jejich životem jednostranně naloží, zároveň pasažérům letadla, kteří jsou sami oběťmi potřebujícími ochranu, upře jejich vlastní hodnotu, která jim patří pro jejich samotné lidství. ... (J)e naprosto nemyslitelné na základě zákonného zmocnění záměrně zabít nevinné lidi, kteří jako posádka a cestující uneseného letadla nachází v pro ně beznadějně situaci....“

„... Nelze tedy předpokládat, že by osoba, která nastoupila do letadla jako člen posádky nebo cestující, souhlasila při startu s jeho sestřelením a tedy s vlastním zabitím, pokud by se zapletla do leteckého incidentu, který by vyústil v obranné opatření. Takový předpoklad je bez realistického podkladu a nic víc než životu cizí fikce. .... Také názor, že ti, kteří zůstávají přítomní na palubě letadla, které má být použito proti životu jiných lidí, jsou již odsouzeni k smrti, neubírá zabití nevinných lidí v beznadějně situaci spojenému s intervencí podle tohoto ustanovení povahu porušení důstojnosti těchto lidí. Lidský život a lidská důstojnost mají stejnou ústavní ochranu bez ohledu na trvání fyzické existence jednotlivce. Ti, kteří to popírají nebo zpochybňují, ubírají těm, kteří jsou stejně jako oběti letadla únosu v naléhavé situaci bez alternativy, právě tu úctu, která jim náleží právě kvůli jejich lidské důstojnosti ...

... Konečně (předmětné ustanovení) nemůže být odůvodněno povinností státu chránit ty, proti jejichž životu má být použito letadlo jako zbraň. Uložení a nasměrování ozbrojeného letadla podle tohoto ustanovení nezohledňuje, že i oběti útoku, kteří jsou v letadle drženi, mají nárok na ochranu svého života. Nejen, že je jim tato ochrana ze strany státu odpírána, ale i samotný stát zasahuje do života těchto bezbranných lidí. Tímto každý postup ignoruje subjektivní pozici těchto lidí způsobem, který je neslučitelný s(e) ... zákazem zabíjení, který z toho vyplývá pro stát. Nic na tom nemění to, že se tím má chránit a zachovat životy druhých."

Pachatel útoku

„Kdo, který stejně jako ti, kteří chtějí zneužít letadla jako zbraň pro zničení lidského života, protiprávně zaútočí na právní statky druhých, není zásadně zpochybňován ve své kvalitě jako pouhý předmět státní akce, pokud se stát brání proti protiprávnímu útoku a snaží se jej odvrátit při plnění své povinnosti chránit ty, jejichž život má být vyhlazen. Naproti to přesně odpovídá postavení útočnicka jako subjekty, když se mu osobně připisují důsledky jeho sebeurčujícího chování a on je veden k odpovědnosti za události, které nastartoval. Proto není jeho právo na respekt k vlastní lidské důstojnosti narušováno....

...(P)achatelé (svým jednáním) zapříčinili nezbytnost státních zásahů a mohou kdykoli odvrátit tento zásah tím, že se zdrží realizace svého zločineckého plánu. Ti, kdo ovládají letadlo, jsou ti, kteří určují průběh událostí na palubě, ale také na zemi. ... Pokud ti, kteří mají letadlo ve své moci, je nechtějí použít jako zbraň, ... mohou ... snadno dát najevo spoluprací, například otočením nebo přistáním stroje, aby bylo zjištěno, že nepředstavují žádné nebezpečí.... K jejich zabití může dojít, pouze pokud je zřejmé, že budou používat letadla, která řídí k zabíjení lidí, a pokud se k nim budou držet, a to i přesto, že si jsou vědomi svého smrtelného nebezpečí. To snižuje váhu zásahu základních práv namířeného proti nim.“